

TANITÓBARÁT.

Havi közlő.

Megjelenik minden hó elején.

Előfizetési ára:

Fél évre 1 frt.
 Egész évre 2 frt.
 Egy oldal hirdetés . . . 5 frt.

Deczember.

A lap szellemi és anyagi részét illető közlemények e cím alatt küldendők „Tanítóbarát szerkesztőségének Budapest, I. Lovasut 4. sz.”
 Kéziratokat nem adunk vissza.

Az év utóján.

Midőn ez év elején sikra lépve, kibontottuk a zászlót, melyre a néptanítók érdekeiért való küzdelem volt írva, a reménytvesztett néptanítóság egy része fejet csóvált reá és azt mondta: „A köpönyegforgatásnak ezen századában nem hiszünk benned.” A másik rész lángra gyulva sietett csatlakozni hozzánk, így kiáltva: „Rég óhajtott szót hallottunk, ne hagyjuk elbukni azt, a ki érettünk emelt fegyvert, támogassuk őt”. A negyven iskolaügyi lap közül 38 ignorált bennünket, — kettő pedig a gúny és rágalom sarát csapta hozzánk anélkül, hogy talált volna, csupán kezeik maradtak szenynyesen,

És a Tanítóbarát e különböző hangulatok között megindult. Támogatta őt az a kis lelkes csoport, mely az első hangra táborba lépett és híven kísérte egészen az év végeig.

A munka folyt, a lelkesedés erőt adott hozzá, a remény világosságot.

Az ország hírlapjai és a tanügyi lapok csekély kivétellel hidegen és részvétlenül nézték, hogy a hazai népnevelés előmozdítói, a szegény elhagyatott néptanítók nyomorban működnek és állapotuk mindig rosszabb és rosszabb lesz, a felekezeti érdekek miatt pedig nem egyesülhetnek, nem fejthetnek ki erőt helyzetük javítására, s ennek szomorú érzetében minden reményüket elvesztették.

Azonban az ország egyes vidékein panaszos hangok jajdulnak fel a tanítók ajkairól s bejárták a hazát.

A nagyméltóságu miniszter nem hallotta, vagy ha hallotta is, az felelte rá: „Most künn vagyok, tanulmányozom a külföldi egyetemeket, ipariskolákat, nem tudom, mi történik otthon.” Aztán hazajött. A csikmegyei néptanítók benyújtották kérvényüket egy darab kenyérért, örök dicsőségére a mostani közoktatásügyi kormánynak. Mi lett az eredménye? — eddig még semmi.

A hazai néptanítóság ezen nyomorúságos helyzetében mi adtuk meg az első hangot, hogy feledve a felekezeti érdekeket, csoportosuljunk, csatlakozzon össze az ország huszonháromezer néptanítója s az ország házában a nemzet színe előtt mondja ki a mit követel, a mit a korszellem régen igényel: a néptanítók anyagi helyzetének rendezését, jogainak szabályozását, a felügyelet szükséges reformációját.

A nemzet meg is fogja ezt adni, nem rajta mult eddig, hanem azokon a nagy-, és kisméltóságos urakon, a kik huzzák a nagy fizetéseket, aztán egyebet nem is kívánnak tenni.

Felhívásunk visszhangra talált az ország azon vidékein, a hova eljutott, és a tanítóegyesületek közül, a hol a mozgalom ismertetve lett, a csatlakozást egy sem utasította vissza.

Valljuk meg, hogy az eredmény eddig is szép, a jövő reménye most már nem kétséges és a magyar népnevelésügy új korszak előtt áll.

Büszkén tekinthetünk vissza az elmúlt évre, reménynyel a jövőbe. A multban megtettünk mindent, a mit lehetett, a jövőben is támogatni fogjuk egymást.

Ismételjük, hogy összetartásban van az erő, erőben az emelkedés.

És mi tovább nem akarunk az anyagi inségben sülyedni, mert megszolgáltuk, megérdemeljük a jobb jövőt! Nem akarunk a társadalom nyomorultjai lenni, mert mi neveljük a népet, a nemzetet; mi vagyunk a művelődés emelői, a mi fáklyánk hinti a szellemi világosság első sugarait, mi neveljük az embert emberré és hazafivá! Meg kell adnotok a mi megillet bennünket!

Ziegler Géza.

A „felsőháziak“ helyzete.

Humanismus: ez hangzik ma Kárpátoktól Adriáig. S vajha érezhetnék áldását a kultura harcosai, — a nemzet valódi nap-szamosai — a tanítók is. Vajha ne csak papiron látnók, s ne csak hallanók a hangzatos ígéket, melyek tetterőnk mentül nagyobb mérvű kifejtése céljából mondattak a nemzet jelesei által. Vajha a Jókai „felsőház“a ne kénytelenítették szolgabérben tengődni, hanem, mint hivatalnok nyerné a megillető honoráriumot.

De mi panasz lehet a tanítóknak? Nem kapják-e meg illeteikeiket, nem tesz-e eleget mindenki irántuk való kötelezettségüknek, nem szereze-e érvényt a hatóság jogos követeléseiknek?

Ahogy vesszük: igen, és nem.

Eltéktelve egyebektől most csak a felekezeti tanítók helyzetét van szándékom vázolni.

Ime itt van X. egyház Nem lehet panasz a papiron feltüntetett dotációt illetőleg. Pénz értékben számítva mindent (értve a rendes folyó árt), legalább is 600 forint netto, vagy valamivel több is. Még is alig tengődik a tanító. Kopott külsője, gyermekei meztelen lába stb. csupa nyomoruságról tesznek bizonyágot.

Mi ennek az oka?

Kártyás, iszákos, stb. hangzik a gyalázatosok vádja. Igen, vád, mert a díjazásul nyujtott tárgyak silánysága, nem pedig ama szegény ember rendetlen életmódja okozza a nyomoruságot. Igen,

mert búza van ígérve hiványilag, s ocsuval fizet a gazduram. És mind a mellett szóljon csak a tanító, lesz mit hallgatnia. Tegyen jelentést az egyházi hatóságnál, türelemre intik.

Köszönjük szépen, de ebből nem élünk meg; az ilyen eljárás nem fog lelkesíteni s fokozott munkára serkenteni senkit.

Emitt egy másik gyülekezet tanítójának fa és szalma illeménye jár. Sok huza-vona után megkapja egyiket is, másikat is. Hanem ebben sincs köszönet, mert megvesz az arra hivatott egyén 4 öl fát, s a tanító udvarán olyan 5 öllé kerekíti, hogy különbet kívánni sem lehet.

Értené kurátor úr ő kigyelme, miként kell vakítani a világot, de hát másnak is van esze. Eleget is sajnálkozik és káromkodik a miatt, hogy a tanító szeme észre veszi az ölfa darabok között való mesterségesen alkotott hézagokat.

Beszállíttatik a szalma járulék is, de nézd barátom, — panaszkodik a jóldija ott tanító szomszéd kartársának, — 6 koci szalma van a hiványomban s kaptam ezt a pár talicskányi hétszer átázott izéket.

No de hát a békesség okáért türelni kell ezt is.

Amott a harmadik helyen Z. községben sem különbek a kegyes hivek.

Itt, mint bortermő vidéken a díjazás tekintélyesebb részét a kollektá (a nép ejtése szerint koleda) bor képezi. Már a beszoigáltatási mód sem intelligens emberi megillető. És a minőség! No ez már kritikán aluli való, mert a mikor a szőlő tulajdonosok átlag 14—16 frtot tesznek zsebre a termés Hljéért akkor a tanító szerencsének tarthatja, ha az ő csigerje 8—9 forintjával elkel.

Hanem azért „ne szólj szám, nem fáj fejem“.

Sok ezekhez hasonló dolgokról szólhatnak, de feleslegesnek tartom, mert ország szerte így van ez, mint falun működő felekezeti kartársaim tapasztalásból is jól tudják.

Ki az, aki az esetelt, s hasonló eljárásban kézzelfoghatólag nem látja a hivány csonkítást, vagy magyarul mondva a leplezett csalást, mely miatt ugyan (— reá § nem lévén —) a hatóság megfenyíteni senkit sem fog soha, hanem azért még is marad a minék mondva volt: család. Erre pedig jogot nem ad még a protestans autonomia sem.

Ily körülmények közt nincs-e okunk felkiáltani: hol itt a humanismus? s nincs-e jogunk követelni az orvoslást? Nem jogos-e kérnünk gabona és más terménybeli járulékaink pénzben, — esetleg a gabonának súlymérték szerint leendő kiszoigáltatását?

Lehet, hogy szavunk eredmény nélkül fog még hosszú időn át elhangzani, de nem szününk meg újból és újból kérni, mignem meghallgatást találunk. Tesszük ezt: mert kényszerítve vagyunk reá, mert megtanított bennünket a mult, hogy „néma gyerek szavát az anyja sem érti“.

Pandur Pál
tanító.

Egyesült erővel.

Minél jobb valakinek az anyagi helyzete, annál nagyobb a tekintélye. A zilált anyagi helyzet elkeseredetté teszi az embert, és nem ritkán erkölcsi süllyedést von maga után. Anyagi gondok és küzdelmek közepette lelkiismeretességről, hivatásszeretetről, önképzésről, társadalmi műveltségről szó sem lehet. Ezen kellékek pedig a mai korban minden tanítóban megkívántatnak. És jogosan: mert igazi tanító, csak művelt ember lehet. Ma már a tanító iskolázott, képzett ember; kell tehát hogy a törvény is őt — a megkívántató kellékeknél fogva — a művelt emberek sorába helyezze, s mint ilyennek tisztességes anyagi existenciát is biztosítson.

Ha az állam hivatalnokainak, katonáinak fizetését, zsoldját a kor igényeinek megfelelőleg emeli, hivatalnokainak jövőjét törvényen alapuló nyugdíj-intézmény által biztosítja, — mit a múlt évben a kor kívánalmainak megfelelőleg módosítottak — akkor mi néptanítók is megérdemeljük, és jogosan kívánhatjuk, hogy a mi munkáságunk is megfelelő díjazásban és elismerésben részesüljön; mert a szegény nemzet-napszámosa és családja azzal még nem éri be, ha az állam folyton hangoztatja a néptanító állásának és működésének fontosságát; ha jutalmát csak az öntudatban biztosítja: hanem kell, hogy anyagi helyzetének emelése által működése értékének megfelelő helyet biztosítson a társadalomban, hogy művelt emberhez illő körben mozoghasson. Nyujtson neki eszközt anyagilag az önművelésre, biztosítsa alkalmas nyugdíj törvény által az ő, és övéinek jövőjét.

Az állami hivatalnokok előléphetnek és mindannyiszor fizetésük is emelkedik; — a tanítóknak legnagyobb része 300 frt. fizetésen tengődik. A miniszter úr pedig az előléptetést sem tartja célszerűnek, mert — szerinte — az ügyes és szakképzett tanítót kár volna áldásos működéséből elvonni és tanfelügyelőnek előléptetni. De én azt hiszem: ha a tanító csak az öntudatban és a szóban való elismerésben találja jutalmát, anyagilag pedig nyomorog, nem fogja hivatalát lelkiismeretesen betölteni; csak ideiglenes kényszerű kenyérkeresésnek fogja tekinteni s mihelyt alkalom és út nyílik más pályához, fölmondja a népnevelésnek szolgálatát.

Ha a törvény a tanítót állásának megfelelő magaslatára, s ennek megfelelő anyagi helyzetre emeli, biztosítva leendő társadalmi helyzete és jövője. Ha a törvény ezeket biztosítja, a száraz szók szellemét a gyakorlati életben maguk a tanítók fogják megoldani, ők maguk lesznek a tényezők. A remény, hogy előléphetnek, fokozni fogja a legtöbbeknél az önképzési hajlamot, szorgalomra és kitartásra fog buzdítani. Lassankint a köznép is megtanulja aztán tisztelni azt az elemet, mely a társadalmi életnek egyik hatalmas rugója, egyik éltető eleme. Nem fogja szolgájának, hanem előljárójának, tanácsadójának tekinteni, a ki iránt csak tisztelettel fog adózni. Ha a törvény a tanítót társadalmilag művelt embernek mondja, ha a kormány felügyelő közegeit szakemberekből választja, ha közegei nem fogják lépten nyomon hangsúlyozni a szülőket, a nép előtt, mily

nagyok ők, mily kicsik a tanítók: hanem szeretettel párosult jó-akarattal igyekeznek, a tanító érdemeit méltatva, tekintélyét emelni: az intelligens körök részéről is tisztelettel és elismeréssel fognak találkozni.

És ezáltal csak a népnevelésügy nyer. mert lelkiismeretes, hivatásbetöltő tanítók fogják azt vezetni. A tanítók legnagyobb része nem csak zsoldért fog szolgálni, nem egyedül kenyérkeresésből, hanem hivatásszeretetből fog ezen eszményileg szép, de valójában tövises pályára lépni.

Nem czéлом ezuttal helyzetünk reformkérdéseit egyenkint tárgyalni, mert azok e becses lap 9. számában röviden ugyis részletezve vannak. Csak egy sajnos körülményre akarok rámutatni, melyet egyesületi életünkben, több helyen tapasztaltam.

Ez az önképzés és érdekeink iránt való közöuy.

Már pedig anyagi helyzetünk és tekintélyünk javulása, csak szellemi és társadalmi műveltségünk alapján remélhető.

Ismerek több egyesületet, mely évenként csak egy gyűlést tart, és ezen egy gyűlésről is hiányzik a tagoknak fele. Elmaradásukat ha! kérdőre vonatnak azzal okolják, hogy a község nem ad előfogatot. A jelenlevő tagok pedig minden előleges megbeszélés nélkül — azt sem tudva, hogy mi is lesz tulajdonképen a tanácskozmány tárgya — gyűlnek össze. Ismerek egyesületet melynek gyűlési tárgysorozata évről-évre ez: a multévi gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása, az orsz. katol. segély-alap tagsági díjainak befizetése, az egyházmegyei tanítói egyesület által kitűzött paedagogiai tételek beadása és a képviseleti közgyűlésre a küldöttek megválasztása.

Uraim hol itt a szellemi élet; hol itt a szellemi erők tömörülése! Már pedig érdekeinkért egyesült erővel kell küzdenünk, ha czélt akarunk érni.

Első és főkellék, hogy a mozgalom megindítható legyen a tömörülés, a szellemi erők központosítása! Egyöntetű megállapodásra csak így juthatunk; egyesek szava elhangzik a pusztában.

Munkára fel tehát! Ne legyünk önmagunk iránt közönyösek: foglaljuk össze röviden jogos és méltányos kívánalmainkat. Erre az egyesületi gyűlések vannak hivatva, mert sikeresen csak testületek kérelmezhetnek valamit.

A czél egy és közös. Épen ezért kell, hogy a felekezeti és nem felekezeti testületek ez alkalommal egymással kezét szorítva egy irányban működjenek. Hisz ez mindnyájunk érdeke vallás-különbség nélkül!

A mely kerületben évenként csak egy gyűlés van s a gyűlés programjában e tárgy benn nem foglaltatnék, igen ajánlatos volna, ha egy tag a kör-gyűlést vagy 2 héttel megelőzőleg e tárgyról indítványait az elnöknel írásban beadná. — Az egi egyházmegyében az alapszabályok értelmében ez az eljárás. — Gyűlés után a határozat jegyzőkönyvi kivonatban beküldendő az „egyházmegyei tanítói egyesület központi bizottságának“ hogy a körök határozataiból a

képviselési közgyűlés elé terjesztendő pontokat kijelölhesse, illetve a tárgysorozatba fölvehesse. A képviselési közgyűlés határozatát annak idején szintén felterjeszti az országos tanítói gyűléshez, mely az ország összes tanítóinak véleményeit és kívánalmait összeggezve, felterjesztendi a kormányhoz.

A tantestületek határozataikat az orsz. tan. gyűlés elé közvetlen terjesztik.

Ha ily módon tömörülünk, lehet reményünk egy jobb jövőhöz. Adj a Isten!

Mező-Kövesd.

Schimmer József
elemi- és iparisk. tanító.

Az iskolai tanítás gépiessége.

Nem régiben a „Paedagógiai társaság“ egyik ülésén, Radó Vilmos e szavakat mondá: a népiskolai tanításban, még mindig sok a gépiesség.

Hogy ezen állítása igaz, nem tagadhatjuk, de nehogy a vád bennünket tanítókat érjen, ki kell jelentenünk, hogy Radó szavainak igazságát mi már régen érezzük.

Meg is változtattuk volna mi már a dolgot, de az a sok felügyelő: iskolaszék, plebános, esperes, kerületi iskolalátogató, al- és főtanfelügyelő, — mind azt kérdezik legelsőben, hogy „a ministeri vagy egyházi tanterv szerint vannak-e tanítva a tárgyak?“

Ha a tanító erre azt felelné: „bizony kéremalásan én a tanítási anyagot egészen a község érdekeinek megfelelően szabtam magam elé, és a hivatalos tantervet itt nem tartom keresztülvihetőnek“, — bezzeg megszökülne a jámbor paedagógus, mert „minek akkor a tanterv, ha minden iskolában maga csinál a tanító tantervet.

Pedig annak a tanítónak nagyon igaza van.

Maga Trefort a közokt. ügyi minister sem kívánja, hogy falusi iskolákban mindazt előadják a tanítók, amit a tanterv előír. Kitűnik ez egy nyilatkozatából melyet a képviselőház 1883-ik évi decz. 16-án tartott ülésén Vidovich képviselő interpellációjára tett. A nyilatkozat így hangzik: „Vidovich képviselő ur panaszkodott, hogy falusi iskolákban ugyanazon tantervet alkalmazzuk, mint a városiakban. Igaz, talán helyén lett volna a maga idejében különbséget tenni a városi és falusi iskolák között.

Ez különbség azért nem tétetett meg a törvényben, mert a demarcationális vonal megvonása nehéz. Egyébiránt az élet megkülönbözteti a falusi iskola tantervét a városi iskolák tantervétől. En tökéletesen meg leszek elégedve, ha a falusi iskolások kellőleg tudnak írni olvasni és számolni és ha némi ismereteket képesek maguknak szerezni olvasás útján.

Ime a miniszter belátja, hogy az egész tantervet képtelenség átтанítani a falusi iskolákban, de az iskolafelügyelők nem látják ezt be, hanem (sokan egyebet sem tudván a paedagógiából) követelik a vizsgálatokon, hogy mindabból eredményt mutasson a tanító, amiket a tanterv előir.

Persze a szegény paedagógus nem futhat a ministerhez, inkább megadja magát s igyekszik minden előirt tárgyat úgy a hogy beletönni az iskolások fejébe, különben zaklatásoknak, megrovásnak teszi ki magát.

Élő példakkal tudom bebizonyítani, hogy egyes falusi helyeken a tanítót megdorgálták azért mert a természettudományokból semmit sem tanított. Szegény paedagógus a másik esztendőben helyre ü t ö t t e h i b á j á t, amennyiben vizsgálatkor a tekintetes iskolaszék előtt a légszivattyu és gőzgép elméletét adták elő a tanulók.

Természetes, hogy irni olvasni és számolni nem tudtak olyan jól mint az előbbi esztendőben, de a parasztok meg voltak elégedve, mert a fiaik olyan dolgokat is tudtak, aminőkről még az öregapjuk sem álmodott.

Tehát a néptanító rá van szorítva a gépies a chablonszerű tanításra. Érezi, tudja mindegyik, hogy nem így kellene ennek lenni, de azt is tudja hogy bajos változtatni a dolgon.

Pályatársak! Buzgó barátaim!

Könnyítsétek meg és tegyétek eredményesebbé munkálkodásotokat azért hogy soraimat használjátok fel az iskolásoknak jobban megfelelő tanterv létesítésére. Szolgáljanak esetleges mentségül Trefort szavai. Én hiszem, hogy az iskolaszék és a föllebbvalók be fogják látni a község viszonyaihoz alkalmazott tanterv helyességét, és nem erőltetnek rá benneteket a gépies, az előirt minta szerinti való tanításra.

Agárdy Sándor.

A népoktatás állapota 1885/6-ban.

(A vallás- s közokt. miniszter XV. jelentéséből.)

Az 1885/6. tanévben iskolába járt a 2 millió 292,052 gyermek közül 1 millió 836,459, vagyis 1000 tanköteles közül 801,2, iskolázás nélkül maradt 455,593 hat—tizenöt éves gyermek, 1000 közül 198,5.

Ha a multa tekintünk vissza, ez eredménynyel meg lehetünk elégedve, a 1869-ben 1000 tanköteles közül csak 504,2 részesült oktatásban, 1884 ben 790,8, úgy hogy legközelebbi egy év alatt a tényleg iskolába járók tömege 35,728-czal gyarapodott. A haladás valóban számba vehető. Míg inkább az, ha a mindennapi iskolásokat elkülönítjük az ismétlő oktatásba járóktól. 6—12 éves volt

ugyanis 1 millió, 662,703, kik közül iskolába járt 1 millió 428,039, vagyis 1000 közül 858·8, míg a második csoportból 1000 közül csak 646·9 részesült az ismétlő oktatásban. De bármily szembetűnő is a haladás, nyilvánvaló, hogy itt nem állapodhatunk meg. Maga a jelentés mondja, hogy a 13—15 évesek iskolázási viszonyai még nagyon kedvezőlenek „e részben a népiskolai összes hatóságoknak még nagyon, de nagyon sok tenni valójuk van.“ A mindennapi iskolázás alól kivont 234,664 gyermek száma is tetemes csökkenésre szorul. Még mindig nem távolodtunk el eléggé attól az ominózus félmilliótól, melyre az iskolába nem járók száma még nem rég rugott, úgy hogy összevetve ezeket a rendetlen iskolalátogatás viszonyaival, népoktatásunk állapotát bár haladónak, de a haladásra nagyon is reá szorultnak kell tekintenünk.

A tankötelesek közt 1170122 fiu és 1121930 leány, A fiuk száma tehát 48192-vel haladta meg a leányokét.

A vallási viszonyok, melyek nálunk fölülte fontos kulturai viszonyokkal kapcsolatosak, külön figyelemre méltók.

Vallásra nézve	Tanköteles			Iskolába járó		
	összesen	az ország lakosságának százaléká	a teljes lét-szám százaléká	összesen	az ország lakosságának százaléká	átlagos arány
róm. katolikus	1.115,552	17·14	48·67	162,846	14·70	86·31
gör. katolikus	233,583	15·70	10·20	140,392	9·57	60·10
gör. kel.	287,313	14·87	12·53	196,163	10·15	68·27
reform.	332,790	16·46	14·25	265,865	13·15	79·87
evang.	197,451	17·62	8·61	173,948	15·52	88·09
unit.	9,130	16·27	0·40	6,979	12·44	76·44
mózes h.	116,233	18·59	5·08	90,266	14·44	77·66
összesen, ill. átlagosan	2.292,052	16·07	—	1.836,459	16·36	80·12

Anyanyelv szerint volt

tanköteles	lakossági százalék	iskolába járó	átl. arány
magyar	1.111,748 (17·20)	924,283	83·13
német	324,276 (17·01)	284,676	87·79
román	362,176 (14·47)	222,673	61·35
tót	315,734 (16·83)	277,673	87·94
szerb	62,686 (16·58)	49,163	78·43
horvát	46,639 (16·64)	39,246	71·91
ruthén	68,793 (19·06)	44,938	65·32

Itt is sajátos viszonyok tűnnek ki. Legtöbb tanköteles van a ruthéneknél, de majdnem legkevesebb jár iskolába; a magyarok előkelő helyet (a 2.) foglalnak el a tankötelesek számában s hasonló (3.) az iskolába járók közt. A németek csak harmadik helyen állnak a tankötelesek sorában, de első helyen az iskolába járók közt; a tótok pedig, kik 4. helyen állnak a tankötelesek közt, megelőzik a magyarokat a mi az iskolalátogatást illeti.

A népoktatás megítélésére felette fontos körülmény, hogy mennyi ideig járnak a gyermekek iskolába. A törvény szerint a szorgalmi idő falu helyen 8, városokban 10 hónap. De 1885-ben 1000 népiskola közül 100 nem fejezte be a 8 hónapi szorgalmi időt. Továbbá 1000 iskolába járó közül az év vége előtt kimaradt 151·2, míg tavál csak 141 maradt ki, tehát e fontos tekintetben határozott hanyatlás mutatkozott. Összesen 279,902 tanuló nem fejezte be a tanévet, kik közül egy igen tetemes rész egyenesen az iskolába nem járók sorába iktatható.

A mulasztások összege kitesz 19·943,053 félnapot, még pedig úgy, hogy minden 1000 tanuló közül átlag 616·4 mulasztott átlag 17—18 félnapot. A megelőző évhez képest a mulasztók és mulasztások száma emelkedett. A büntetett mulasztások száma 701,841, úgy hogy 350·920 frt 50 kr bírságpénznek kellett volna befolynia, tényleg pedig befolyt 40,340 frt 71 kr, valamivel több mint tavál, de tavál csak 419,635 büntetési eset volt. Igen sajnáljuk, hogy e fontos tekintetben is visszaesés tapasztalható. A jelentés dicsérettel említi Pest-Pilis-Solt-Kiskunmegyét, hol 9348 frt hajtattott be; itt a községi előjárók minden hó végével el tartoznak számolni az e fajta bírságpénzeket; továbbá Maros-Tordamegyét, hol a törv. bizottság közmunkát végeztet a fizetni nem tudókkal s ezzel a minimumra csökkentette az indokolatlan mulasztási esetek számát. Valóságos példa arra, hogy a „helyhatóság buzgalma, törvénytisztelete és ügyszeretete“ különböző viszonyok közt is tudja alkalmazni a célra vezető alkalmas eszközöket.

A mindennapi tankötelesek közül 1884—85-ben 202,027 fejezte be a mindennapi iskolába járás kötelezettségét. Ezek közül irni s olvasni tudott 95.50%, csak olvasni 4.50%. Az 1880-iki népszámlálás szerint hazánkban csak 45 százaléka a lakosságnak tud irni meg olvasni, (1000 közül 454·4 mit azonban a jelentés abból magyaráz, hogy a népszámlálásnál sokan eltagadják e tudásukat, mert ezt érdekükben állónak találják. A jelentés, nem tudni egészen pontosan, mi alapon, azt állítja, hogy „aránylagos számítás“ szerint 1885-ben az ország lakosságainak mintegy 68.43% tudott irni olvasni, ill. csak olvasni. Ezt az aránylagos számítást nem ismerjük; bizonyos is, hogy sokan eltagadják irni olvasni tudásukat, de azt is tudjuk, hogy sokan meg elfelejtik, a mit az iskolában tanultak, a mi népokt. tanításunk sok helyütt alacsony színvonalán épen nem csodálatos, Még a 68 százalékot is kicsinyeljük s belőle is azt a meggyőződést meritjük, melyet maga a közokt. miniszter jelentésének minden lapja megerősít, hogy többet kellene tennünk a népoktatás ügyéért, mint teszünk, de nagyon tartunk tőle, hogy a népszámlálás egészben és nagyjában hiven jellemzi a helyzetet s nekünk analfabetáinkkal valóban szégyenletes helyet kell elfoglalnunk a nyugat nemzetei közt.

Hazánkban nemcsak a községek száma mutat fel aránylag tetemes hullámozást, de folyton hullámzik az iskola tartó községek száma is; főleg a határszéleken az iskolatartás nem bír állandóságra jutni. Mintegy 350 oly községünk van, hol majd fennáll is

kola, majd meg ismét megszűnik. A lefolyt tanévben 300 községben nem volt iskola, 5-tel kevesebben, mint a megelőző évben, ámde ez az ötös szám úgy jött létre, hogy 61 község, hol előbb nem volt iskola, iskolát tartott 56 pedig, hol iskola volt, megszüntette. Csak ha az állam állitana e helyeken iskolát, lehetne véglegesen ez állapotokon javítani. Csakhogy ehhez egy s egy negyed millió frt átmeneti kiadás kellene, továbbá 200,000 frt évi állandó kiadás, a mire persze nem telik.

Az iskolák közt volt.

		% aránylag
állami jellegű népokt. intézet	611	3.75
községi " "	1856	11.38
r. k. hitf. népiskola	5347	32.80
g. k. " "	2177	13.35
g. kel. " "	1788	10.97
ref. " "	2336	14.32
evang. " "	1434	8.80
unit. " "	45	0.27
mózes v. " "	512	3.14
magán jell. engedélyezett	168	1.03
nev. egyesület által fentartott	31	0.19.

Összesen volt 16205 népiskola, 100-zal több mint a megelőző évben. Keletkezett ugyanis 108 új állami, 12 községi, 10 r. k., 4 ref., 3 móz. v. felek. népiskola, de megszűnt 38 többnyire felek. népiskola. Az e téren tapasztalható hullámzást feltűnteti az a körülmény, hogy 1884-ben voltaképp 256 iskola szűnt meg és 371 keletkezett. A jelentés minden egyes ide tartozó helységet külön megnevez.

A 16,305 népiskola közt volt 16,082 elemi népiskola, 79 első népiskola (köztük 8 felsőbb leányiskola, mely „most még“ itt foglal helyet, tehát a legközelebbi jelentésben már helyesebb csoportosítás alá fog esni) és 144 polg. iskola.

Kizárólag fiúiskola volt az elemi népiskolák közt 945, kizárólag leányiskola 1088, vegyes népiskola 14,049. A felső népiskolák közt kizárólag fiúiskola 20, kiz. leányiskola 58 s vegyes 1. (Ez ellenkezik a törvénnyel, mely felső nép- és polg. iskolákhoz vonatkozólag az elkülönítést elrendeli; az iskola (magán) meg is szűnt már azóta). A polg. iskolák közül fiúiskola volt 71, leányiskola 73.

A nyilvántartásba fölvevett 16,305 iskolában volt összesen 23,457 tanítói állomás. A legtöbb iskola természetesen egy tanítói állomással van szervezve, de a több tanítókkal szervezett iskolák is örvendetesen szaporodnak, volt pedig:

egy tanítói állomással szervezet	népiskola	12,807
két " " " "		2,005
három " " " "		616
négy " " " "		404
öt " " " "		176
hat " " " "		100 stb. stb.

A tanítás eredményéről már az eddigi adatok alapján is mondhatunk ítéletet. Az iskolába járás pontossága, a taneszközök megvolta, a kilépők írni olvasni tudása, s a később említendő okleveles tanítók száma, hozzávető fogalmat ad népoktatási állapotáról. Átlagos számokként említi a jelentés, hogy az írás, olvasás, anyanyelvi gyakorlatok s számvetés ismereteiben az arány 88·7% iskolában helyes eljárás követtetett, a többiekben a megfelelő arány szám 62%.

Magyar tannyelvű volt a 16,305 iskola közt 8084 (49·58%), nem magyar tannyelvű iskola, de a melyben a magyar nyelv párhuzamos tannyelv volt, találtatott 2797 (17·15%), 5424 nem magyarajku iskola volt, melyekre az 1879. évi XVIII. t. cz. a magyar nyelv tanításáról vonatkozik. Itt a jelentés azt a sajnos eredményt konstatálja, hogy ezer ily iskola közt 429 megfelelt ebbeli kötelességeinek, 571 ellenben e kötelességnek nem tett eleget.

A tanítási nyelvről általában a következő táblázat ad igen érdekes felvilágosítást.

Az iskolák tanítási nyelve volt:	1869.	1884.	1885.	1869—1885 több kev.	1884—1885 több kev.
Magyar	5818	7938	8084	2263	— 146
Német	1232	676	678	—554	2—
Román	2569	2843	2509	— 60	—334
Olasz	—	9	11	11	— 2—
Tót	1822	1378	1408	—414	30—
Szerb (horvát)	159	247	283	124—	—256
Horvát (vend)	93	60	50	— 43	—10
Ruthén (bolgár)	473	468	416	— 57	—52
Magyarral vegyes 2 nyelv	1451	2484	2797	1346—	313—
Magyar nélk. más 2 nyelv	181	82	69	—112	—13
	13798	16205	16305	+ 2507	+ 100

Hogy e tábla mily kedvező a magyar s a magyarral vegyes tannyelvű iskolákra, nem szorul tovább magyarázatra.

As iskolák közül 14785 saját házában volt elhelyezve, 1520 bérházban. A 16,305 iskolában, 23,457 tanító 23,443 tanhelyiségben oktatta a gyermekeket. 1 teremre jut átlag 70—71 tanköteles, 60—61 iskolába járó. Azonban csak 45—62% a termeknek van a törvénynek megfelelő állapotban s 60—65% rendelkezik teljesen czélszerű s minden szükséges butorzattal. Az iskolák felszerelése is megfelelő. Valamennyi rendelkezik az írni-olvasni tanításhoz szükséges falitáblákkal, 84·16% a számolási, 97·76% a geográfiai, 51·78 a természettud. taneszközökkel. A 23,457 tanító közül pedig 17808-nak van az iskola saját házában lakása. Faiskolák, iskolakertek, testgyakorló terek dolgában haladtunk ugyan, de az iskolák tetemes része e tekintetben még nagyon hátra van.

Allami jellegű népokt. tanintézet volt 611, ezek közül 548 elemi, 17 felső nép-, 7 felsőbb leány s 39 polgári iskola. Az elemi iskolák száma az utolsó év alatt igen tetemesen gyarapodott: 98-czal. Az elemi iskolákban 942 tanteremben, 849 rendes és 77 segédtanító vezetése alatt 49720 gyermek részesült oktatásban. Kerültek

738,227 forintba, úgy hogy minden egyes iskola fentartása 1347.13 forintba került. Az állampénztártól egyenes bevétele ez iskoláknak 473,745 frt volt, közvetett 219,715 frt.

A tanítók összes száma 23,457 volt, úgy hogy Magyarországon minden 586-ik lakos népiskolai tanító. 1884. óta a tanítók száma szaporodott 299-czel, 1869 óta 5665-tel. E szám ekkép oszlott meg :

	Alkalmazva volt	tanító	Egy iskolára jutott tanító
1. a	611 állami népiskolában	1243	2.03
2. az	1856 közs.	3851	2.07
3. az	5347 r. k.	7713	1.90
4. a	2147 g. k.	2158	1
5. az	1788 g. kel.	2059	1.15
6. a	2336 ref.	2893	1.23
7. az	1434 ev.	2153	1.50
8. a	45 unit.	55	1.22
9. az	512 mózesv.	947	1.85
10. a	168 magánjell.	320	1.90
11. a	31 társulati	65	2.09

A tanítók közt oklevéllel birt 20,215, a. a. 86.18%, oklevél nélkül alkalmazott 3242, azaz 13.82%. Nem volt oklevele 100 tanító közül az áll. iskolákban 2-nek, a községiekben 6-nak, a mózes v. 7-nek, az egyesületiekénél 9-nek, a magánintézetekben 11-nek, a r. k., ref. s ev.-nál 13—13 nak, a g. keletiékénél 27-nek, a g. kath. 29-nek, az unitáriusoknál 31-nek.

A tanítók közt volt 20,470 rendes és 2987 segédtanító. 517 volt lelkésztanító. Férfitanító volt 20,794, nőtanító 2663. Aránylag legtöbb nőtanítót alkalmaztak a magán s társulati iskolákat nem számítva, az állami, községi s mózes v. hitfelek. iskolákban. Az állami iskolákban volt 1243 tanító közt 345 nő, a községiekben 3851 tanító közt 845 nő, a mózes v. iskolákban 947 tanító közt 90 nő.

A tanítók közül a magyar nyelvet anyanyelvi képességgel bírta 19,720 tanító (87.07%), a magyar nyelvet érthetően beszélte 900 (3.84%), a magyar nyelvet csak értette, de nem beszélte 1635 (6.97%), a magyar nyelvet nem bírta 1202 (5.11%). A megelőző évhez képest némi haladás észlelhető, de a helyzetet a jelentés „korántsem megnyugtatónak” mondja. A miniszternek e tárgyra kibocsátott 1885. május 28-án kelt rendeletét annak idején közöltük. Legtöbb magyarul nem tudó tanító van az evangélikusoknál, gör. kath. és gör. keleti iskolákban, legkevesebb a reformátusoknál 0.2%, állami iskolákban 0.7% s mózes vallásuaknál 2.5%.

A népnevelési intézetekre az 1884/5 tanévben költöztek tizenhárom milliót 419,968 frt, mely összegben a beszerzési s kezelési költségek nincsenek föltüntetve, s a mely összeg egyáltalán csak megközelítőleg jelzi a valódi kiadásokat.

A jövedelem forrásai voltak		%
1. A 32.687,336 frtra becsült ingatlanok jövedelme	2.080,164 frt	15.50
2. A 6.394,783 ra menő tőkepénz jövedelme	387,335	2.88
3. A tandíjbevételek	1.691,075	12.60
4. Az államsegély	1.488,410	11.09
5. A községek járuléka	4.090,884	30.50
6. Az egyházak járuléka	3.011,287	22.44
7. Vegyes források	670,813	4.99
	13.419,968	"
1884-ben volt	12.917,473	"
növekedés	502,495 frt	

A kiadás egyes tételei:

1. a 20,470 r. tanító javadalm.	9.253,941 frt.
2. a 2,987 segéd " "	909,202 "
3. a 23,453 tanterem fűtésére stb.	884,243 "
4. taneszközökre s felszerelésekre	217,111 "
5. szegény sorsu tanulókra	153,917 "
6. ingatlanok vásárlására stb.	1.342,074 "
7. vegyes kiadások	659,490 "
	13.419.968 frt.

Kitűnik, hogy minden egyes rendes tanító átlagosan 152 frttal javadalmaztatott, minden segédtanító 304.4 frttal dologi kiadás minden állomás után 138.8 frt, tavali költség volt 12.917,473 frt, idei többlett 502,495 forint.

A tanítóképző intézetek állapotát ezuttal csak általánosságban ismertetjük. Összesen volt 70. Az intézetek közül volt, 24 áll. 24 r. k., 4. g. k., 3 g. k., 4 ref., 10 ev. s 1 mőz. v. Továbbá, fokozat szerint: 67 elemi, 3 polgári. Végre a növendékek nemét tekintve: 54 tanítókat 15 tanítónőket képző s 1 vegyes term. intézet. A növendékek száma 3673-ra rugott, 2629 férfi s 1044 leány. Év végén volt 3398 növendék, 2412 férfi, 986 leány, férfiak száma a megelőző évhez képest 229-czel, a leányoké 5-tel apadt. A 3398 növendék közül 2420 (71.3%) 206.532 frtnyi segélyt illető ösztöndíjt kapott tanulmányai folytatására. Tanár volt összesen 656. 15-tel több mint tavali. Rendes tanár 308, segédtanár 70, kisegítő 170, hitoktató 108. Az intézetek fentartására 871,552 frtnyi költséggel járt 103,117 frttal több mint a megelőző évben, mely többlet helyesbített számítás eredménye. Az év folyamában kiadatott 984 elemi és 59 polgári isk. tanítószagra képesítő oklevél.

Levél a szerkesztőhöz.

Igen tisztelt Szerk. Ur!

Miután a kezdet nehézségeit dicsőséggel leküzdötte már a „Tanítóbarát” a legirigyebb ellensége sem foghatja többé rá, hogy nem felel meg teljesen a nevének. És ennek mi tanítónk szívünkől örvendünk! S én azért egész lélekkel — mindenek előtt — gratulálok Önnek!

Öröm a szemnek is s igazán büszke lehet minden jó érzésű tanító, látva : mily lelkesült elszántsággal lobogtatja a zászlót e folyóirat, azt a zászlót, melyet kitzított s melyre minden elfogulatlan, őszinte barátja a tanügynek megelégedéssel tekint. Az előtt — ítélve a hivatalos és a legtöbb nem hivatalos tanügyi lapok után — azt hihette a tájékozatlan szemlélő, hogy nagy Magyarországon a tanítók helyzete — s ezzel kapcsolatban a tanügy — tán semmiféle javítást nem igényel, — tán e tekintetben minden a legszebben virágzik. . . .

S ime, alighogy kibontja a haladás lobogóját a „Tanítóbarát“, egymást törve rohannak jobbaink alája s bátor lélekkel és őszinte szavakkal ecsetelik a számtalan, czifrábnál czifráb bajokat, nyomorúságot, mely megkötözve tartja a népnevelés műzsájának alkotó kezeit.

És ha figyelemmel kíséri valaki e mozgalmat, meggyőződhetik ; miszerint — átalán véve — nincsen rossz kezek közé téve hazánkban a népnevelés ügye. Ahol annyi javítani való van mint nálunk s ahol magában a tanítóságban van meg mégis az érzék, szándék és akarat ahoz, hogy a bajokat fölismerje s azoknak gyökeres orvoslására a gyógyszert megtalálja s arra egyenesen rámutasson ott bűnbakokul többé a tanítókat megnevezni nem lehet ! Ott mások a bűnösök.

Ime csak : milyen szépen fejt fel a „Tanítóbarát“ (a Balogok, Németh, Pandur, sőt még egy buzgó pap jeles tollával is) az égető bajok egész sorozatát : a tanítóknak s z é g y e n l e t e s a n y a g i h e l y z e t e , — a t a n i t ó i v á l a s z t á s o k k ö r ü l i b o t r á n y o s s z a b á l y t a l a n s á g o k , — a tekintélyt gátló körülmények, — egyeseknek (s testületeknek) a tanítók fölött gyakorolt basáskodása, stb., stb. Mind megannyi olyan bajok, melyeknek egyike is teljesen elég volna ahoz, hogy a népnevelés szekere örökre megfenekeljen — pocsolójában.

S honnan várjuk a segítséget.

A' bizony szt. igaz, hogy akkor akár ítélet napjáig sem haladunk egy kakas lépetnyit se, ha szép gyáván (!) összeteszszük a kezeinket, várva a „hagyományos sült galambra“ s türjük példás birka megadással sanyaru sorsunkat !

Előttünk a kibontott zászló, kartársak ! seregeljünk alája mind egy láb- big ! kövessük lelkesült bátorsággal az elül menőket : tárjuk fel hiven s őszintén bajainkat a világ előtt ! Szent meggyőződésem — s az lehet mindnyájunknak — miként „az egyesült erő“ szent akarat csakhamar legyőzi az akadályokat és mi aztán nemsokára vidám és megelégtült lélekkel mondandjuk el : most aztán a rendes uton megyünk, csak előre !

Talán buzdítólag fog hatni a megindult mozgalom közepette, ha egyes egyéneknek, a tanügy szolgálatában végig küzdött harcát e folyóirat hasábjai nyilvánosságára hozzuk ; miért is jelezem, hogy jövőre (ha az i. t. Szerk ur megengedi egy veterán kartársunknak küzdelmeivel, melyből ő győzelemmel került ki, a t. olvasókat meg fogom röviden ismertetni.

Addig is Isten velünk és szent ügyünkkel !

Maradok az i. t. Szerk. urnak
Náprádfán, 1886. okt. 14.

őszinte híve
Göntér G. Endre
néptanító.

*) Szívesen elvárjuk !

Warga Ferencz.

Olvasóink bizonyára szívesen veszik, ha a múlt hónapban elhunyt derék veterán tanügyi munkásról néhány életrajzi vonást közlünk.

Született 1823-ban jul. 29-én Versenden, Baranyamegyében. Szülői szegények voltak, nem tanitathatták, miért is privát órák jövedelméből tartotta fenn és képezte tovább magát.

Eleinte gyakornok volt Linczenburger szajki tanító mellett azután segédképen működött születési helyén, később pedig Egerághon.

Mint 19 éves ifju ment Pécsre a képzőintézet egy évi tanítási folyamát hallgatni.

Mint okleveles segédtanító Lancsukon és Dárdán tanított, később pedig Bpsten 200 frt fizetéssel.

A szabadságharcban ő is részt vett, s ennek elmúltával Bonyhádra ment főtanítónak. Itt megnősült és buzgón tanította a népet 6 évig. Ekkor Pécsre nevezte ki a cs. k. helytartóság, a hol megkezdé tanügyirodalmi működését.

Itt adta ki Szauter Antallal, a maig is nagybecsü „Népnevelők kalauza“ címü évkönyvet és itt indította meg a „Kalauz“ címü paed. heti közlölapot.

Az általa szerkesztett „Tanügyi füzetek“et bizonyára ismerik idősebb kartársaink.

Kissé felekezeti színü, de azért igen érdekes kis lap volt. 1879-ben elkeseredve a sok ellene intézett támadás miatt, a melynek minden lapszerkesztő ki van téve, lemondott róla s magányba vonult.

Zajos, hányt-vetett volt szegénynek az élete, használni akart mindenkinek, mégis sokan bántották, és sok lelki fájdalmat okoztak neki.

Legyen most nyugalma, örök békessége.

Pécsi tanító.

IRODALOM.

Megjelent a „Néptanítók Naptárának“ második kiadása, ugyanazon tartalommal, mint az első. A sajtó és egyesek elismerőleg nyilatkoztak naptárunk felől, de legszebb bizonyítvány az, hogy kénytelenek voltunk újra nyomtatni. Olvasóink szíves figyelmébe ajánljuk.

A szerelmes történetekből ismét szolgálhatunk t. olvasóinknak a kedvezmény áron, habár ezuttal csupán 300 példány van rendelkezésünkre bocsátva.

MI UJSÁG?

A **Tanítóbarát** jövő évi számai mindig a hónapok közepén jelennek meg. Így tehát a januáriusi szám a jövő hónap 15. és 20-ika között várható.

A „Pécsi Figyelő“ nov. 6-iki számából vesszük át a köv. sorokat: „Mint szerető atya az ő távollevő kedves gyermekeit, — gyűjté maga köré Scherer Nándor esperes és kerületi tanfelügyelő okt. 28-án a szt.-lőrinczi esperes kerület tanítóit, hogy velök az őszi értekezletet megtartsa. — A gyűlésen Somsich Sándor ózdi tanító bemutatta a Budapesten Ziegler Géza tanító szerkesztése alatt megjelenő „Tanítóbarát“ című havi közlönyt, mely címének megfelelőleg a tanítók igaz barátja s mint ilyen azok érdekeiért nyílt sisakkal küzd, mondván; „Emeljük a tanítók társadalmi s anyagi helyzetét, s emelve lesz a tanügyön, mert mindaddig, míg a tanítóknak a megélhetés nehézségeivel kell küzdeniök, nem küzdhetnek teljes erejükkel a tanügyért.“ — A Tanítóbarát kezdeményezése folytán nyílt mozgalom indult meg a tanítók körében, határozati javaslatot terjesztteni a vallás- és közoktatásügyi miniszterium utján az országgyűlés elé, nem jajgatva, rimánkodva többé, de most már követelve helyzetünk javítását, mely már már tarthatatlanná válik ugy a magunk, mint a tanügy kárára. A Tanítóbarát aug. szept. és okt. havi számaiból felolvasattak a megindult mozgalmat tárgyaló egyes czikkek, tanítóegyleti határozatok, mely után egyletünk is egyhangulag s lelkesedéssel kijelenti, hogy sorakozik a „Tanítóbarát“ kibontott zászlója alá, magáévá teszi a megindult mozgalmat, azon óhaj kifejezésével, vajha minden tanítóegylet minden tanító, barátjával fogadva a Tanítóbarátot, magáévá tenné az ennek kezdeményezése folytán megindult, társadalmi s anyagi helyzetünk javításával tanügyi felvirágozását célzó mozgalmat, annyival is inkább, mivel csak szoros összetartás mellett érhető el a cél, mit a Tanítóbarát eléje kitűzött, mely célét elérni minden tanítónak érdekében áll!“

Szép bekötési táblákat készített lapunkhoz Hirhager Károly könyvkötő (Bpest., V. Árpád-utca 14.) Ára 50 kr. Ajánljuk olvasóink figyelmébe.

Lapunk jelen számához zenemelléklet van csatolva.

TÁRSALGÓ.

Felelet.

Az új iskolát és tanítói állást felállítani akaró község a régi tanítótól nem veheti el az eddig élvezett jövedelmet, ha ez valami okirattal biztosítva van, s pláne ha a felsőhatóság által arra utasított, a mire ön írja. Ez csak olyan paraszt-furfang, amelyet azonban a törvények igénybevételével meg lehet semmisíteni. Tessék a szolgabíróhoz fordulni, ha ez nyolcz nap alatt nem intézkedik, ott van az alispán.

Agárdy S.

Szerkeszti és kiadja : *Ziegler Géza.*

Nyomatott Gross Gusztáv és társánál Győrött 1886.

Lapunkat nem erőszakoljuk senkire. Ezen szám megtartása sem jár semmiféle kötelezettséggel. Mindazonáltal szívesen vesszük, ha azok, kik a lapot jártni nem óhajtják, ezen számot visszaküldik. A második számot csupán előfizetőinknek fogjuk megküldeni.

